

3. Копетюк М. Поняття та класифікація міжнародних стандартів прав людини та громадянина. *Історико-правовий часопис*. 2020. № 1(15). С. 34-39.

4. Конституція України від 28 чер. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

УДК 343.25 (043.2)

Попова Б.Є., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Миронець О.М., к.ю.н.

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЙЖОРСТОКІШИХ ПОКАРАНЬ

В історико-правовій літературі достатньо чітко виокремлюються два підходи до розуміння того, що визначає, попереджує та карає злочини. Ці підходи, на думку І.І. Царькова, можна достатньо умовно сформулювати у вигляді концепцій «кримінального права» і «кримінальної політики». Перша концепція пов'язана з правом, тобто відстоює ідею рівноправ'я громадян, та їх захистом. Друга – має відношення більше до політики, ніж до права, і пов'язана з умінням керувати людьми. Тут покарання – це, по-перше, спосіб підкорення людини і суспільства владі, а по-друге, метод управління державою. Таке сприйняття та розуміння суті покарання було притаманне державам Стародавнього світу, що наочно можна побачити на прикладі східних деспотій, де форма державного устрою і правління характеризувалася високою централізацією влади, свавіллям правителів, яке не мало обмежень законом. Класичним виявом деспотії вважалися Стародавні Єгипет, Індія, Ассирія, Вавилон, Китай [1, с. 47]. Покарання в давньоіндійських трактатах ототожнюється із сильною зброєю, яку треба відповідально застосовувати, оскільки «неправильні покарання» можуть призвести до трагічних наслідків. Воно повинно застосовуватись, насамперед, проти тих, хто не визнає богами наданої влади та повноважень царя, виявляє непокору його оточенню. Цар повинен карати постійно й не допускати уникнення покарання. Як бачимо, покарання в країнах Стародавнього Сходу – це більше політичний, ніж правовий, інструментарій, завдяки якому правителі достатньо ефективно управляли державою, тримали в покорі людей і суспільство [1, с. 49].

В стародавньому світі найжорстокішими методами покарання були наступні. У більшій частині Азії близько двох тисяч років тому практикувалося *bastinando* – побиття людей палицею по ступнях за порушення. Обезголовлення було дуже популярним методом покарання в

середньовічній Європі. Іноді було необхідно кілька ударів, щоб відокремити голову людини від тіла, в результаті чого страта ставала болісною. Це може звучати абсолютно варварськи, але таврування людей розпеченим залізом було популярним і поширеним методом покарання в середні століття. Під час Другої світової війни пропаганда, спрямована на дегуманізацію японців була настільки успішною, що багато американських морських піхотинців у Тихому океані зберігали частини тіл японських солдатів як сувеніри. У шістнадцятому столітті у Франції та Німеччині як покарання прив'язували обвинуваченого до колеса, після чого кат залізним прутом або молотком розбивав йому руки і ноги в декількох місцях [2].

У Стародавньому Єгипті життя вважалася благословенням згори, і того, хто відбирав у іншої людини життя, за звичай, засуджували до смертної кари. Хоча вже в ті часи суди розрізняли навмисне і ненавмисне вбивство [4].

Лоботомія – нейрохірургічна операція, при якій одна з часток мозку вичерпується або роз'єднується з іншими областями мозку – розглядалася в США чи то в якості лікування, чи то в якості покарання для жінок, які відмовлялися виконувати роботу по дому. У вісімнадцятому столітті в Англії, якщо жінку визнавали винною у вбивстві чоловіка, то її відправляли на багаття. Кактуси були як метод виховання - ацтеки використовували голки кактусів, щоб покарати неслухняних дітей. Вони втикали голки їм під шкіру. Також в ацтекському суспільстві неслухняних дітей іноді карали тим, що їх ставили поруч з багаттям, куди кидали перець чилі, і змушували вдихати дим. Хоча страшні тортури і знаряддя їх проведення асоціюються із Середньовіччям, сьогодні існують не менш страшні способи фізичної та психологічної розправи з людьми. Існує, як мінімум, 10 гармат тортур, від яких люди вмирають і сьогодні [2].

Покарання в давнину для нас незвичайні, в першу чергу, своєю жорстокістю. Так, в законах царя Хаммурапі діяв принцип «око за око, зуб за зуб». Якщо порушник пошкоджував комусь око, то очі потрібно зіпсувати й порушнику; якщо вибивав зуб, то зуб вибивали і йому; якщо зламав кістку, то і йому ламали кістки. Так відновлювали справедливість. І якщо ці норми принаймні стосувалися порушника особисто, то було й таке, де карали взагалі невинну особу. Якщо будівельник неміцно побудував будинок, той впав і через це помер син господаря, то слід вбити сина цього будівельника. Жорстоко каралися й зради. Якщо дружину заставляли за зрадою, то коханців зв'язували й кидали в воду. В цілому про сучасну рівність в сімейних відносинах тоді не говорили. Коли дружину просто підозрювали в зраді, але на місці злочину її не спіймали, то вона повинна була сама кинутися в річку. При цьому на чоловіків таке правило не поширювалося [3].

В Єгипті покаранням за розграбування гробниць була смертна кара. Уразі, якщо прах покійного не знайшли, злочинцю відрубували кисті рук і били батоном 100 разів. За крадіжку іншого майна храму також належало 100 ударів батоном і штраф, який в 100 разів перевищував вартість вкраденого [4].

Староіндійські закони Ману мають схожі підходи. Вони наказували відсікти у злочинця ту частину тіла, якою він діє проти людей. За злодійство відрізали руку, за образу – язик. Люди вищих станів часто обмежувалися штрафами. Індійське суспільство суворо карало й за перелюбство. Покаранням ставала кваліфікована смертна кара. Жінок нацьковували собакам, а чоловіків спалювали заживо на розпеченому залізному ліжку. До речі, за законами Ману під перелюбством розуміли не тільки фізичну зраду, але дотик до одягу жінки, загравання, залицання, подарунки та сидіння на одному ліжку. Взагалі страти часто застосовували в давнину й в середньовіччі. Так карали за злодійство, кривосвідчення, приховування, відмова від військової служби, державну зраду, згвалтування, вбивство та чаклунство [3].

Отже, покарання за злочини в стародавньому світі та пізніші історичні періоди були різні, як правило, вони носили характер жорстоких і тяжких. У наші дні, на жаль, смертна кара досі застосовується у деяких країнах, проте спостерігається загальна тенденція до гуманізації цього питання.

Література

1. Логвиненко Є.С., Логвиненко І.А. Покарання в праві держав стародавнього світу. Харків: ФОП Панов А.М., 2019. 252 с.

2. 15 найстрашніших покарань в історії людства, що викликають жах. *Publish Україна*. URL: <https://publish.com.ua/istoriia/15-najstrashnishikh-pokaran-v-istoriji-lyudstva-shcho-viklikayut-zhakh.html> (дата звернення: 24.04.2023).

3. Незвичайні покарання від стародавніх царів. *Лойер*. URL: <https://loyer.com.ua/uk/nezvyhajni-pokarannya-vid-starodavnih-czariv-do-suchasnyh-suddiv/> (дата звернення: 24.04.2023).

4. Лихо тому, хто kota вб'є: як карали за злочини у Стародавньому Єгипті. *BBC NEWS Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49225480> (дата звернення: 24.04.2023).